

І. Монін,

аспірант

Класичного приватного університету

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНОГО ЗІ ЗЛОВЖИВАННЯМ ПОВНОВАЖЕННЯМИ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ПРИВАТНОГО ПРАВА НЕЗАЛЕЖНО ВІД ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ФОРМИ

Постановка проблеми. Дослідження пов'язано з тим фактом, що вчення про об'єкт кримінальних правопорушень було і залишається однією з найважливіших проблем у науці кримінального права, через те, що від з'ясування сутності об'єкта кримінального правопорушення та визначення його поняття залежить правильне розв'язання багатьох питань правового регулювання в кримінальній сфері. Об'єкт виступає системоутворюючим елементом складу кримінального правопорушення та надає можливість розкривати соціальну сутність кримінального правопорушення й встановити його суспільно небезпечні наслідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми розглядалися багатьма українськими вченими та науковцями з галузі, так, зокрема, великий вклад у розроблення питань кримінальної відповідальності за службові кримінальні правопорушення зроблено: Г. М. Анісімовим, П. С. Берзіним, В. І. Борисовим, Л. П. Брич, В. М. Бурдіним, В. О. Гацелюком, О. О. Дудоровим, З. А. Загинею-Заболотенко, Г. М. Зеленовим, В. М. Киричко, О. Квашею, О. М. Костенко, Р. Л. Максимовичем, О. К. Маріним, М. І. Мельником, В. О. Навроць-

ким, М. І. Пановим, А. А. Стрижевською, В. І. Тютюгіним, П. Фрісом, П. Л. Фрісом, М. І. Хавронюком. Питання визначення об'єкта кримінального правопорушення, досліджували: П. П. Андрушко, А. Е. Жалінський, С. В. Землюков, Н. П. Іваник, І. Я. Козаченко, О. Ф. Кістяківський, М. Й. Коржанський, Г. Д. Коробков, В. В. Мальцев, П. С. Матишевський, В. Е. Мельникова, А. А. Музика, Б. С. Нікіфоров, Г. П. Новоселов, А. В. Пашковська, Н. І. Пікуров, А. А. Піонтковський, І. Г. Соломоненко, В. Я. Тацій, А. Н. Трайнін, Є. В. Фесенко, А. І. Чучаєв, інші. Об'єкт кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, досліджували Р. М. Гора, О. М. Гудзур, К. П. Задоя, В. П. Коваленко, А. В. Савченко, Д. О. Сисоєв, Т. І. Слущка, В. Г. Хашев, М.-М. С. Яциніна та інші. Проте, в наявних дослідженнях злочинів у сфері службової діяльності, вони не досліджувалися в цілому; розглядалися, або окремі суміжні злочини, зі злочином, передбаченим ст. 364-1 Кримінального кодексу України, або окремі їх співставлення тощо.

Метою статті є дослідження сучасних проблем об'єкту складу кри-

мінального правопорушення, пов'язаного зі зловживанням повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми, як системоутворюючого елемента складу зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми.

Виклад основного матеріалу.

Відповідно до Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення” від 01.05.2016 року № 3207-VI, видовим об'єктом злочину у змісті родового законодавець виділив сферу професійної діяльності, яка пов'язана з наданням публічних послуг [1]. А відповідно до ст. 364-1 КК України, кримінальну відповідальність передбачено за злочини у сфері службової діяльності. Відповідно, є підстави визначати відповідний видовий об'єкт цього злочину у прямій залежності від соціальних цінностей, які знаходяться під відповідною кримінально-правовою охороною. Ці цінності утворюють відносини, пов'язані із здійсненням законної службової діяльності. А основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченим ст. 364-1 КК України, є поставлені під кримінально-правову охорону соціальні цінності, пов'язані з реалізацією службовою особою юридичної особи приватного права своїх повноважень виключно в межах його компетенції та в інтересах конкретної юридичної особи (наприклад, порядок виконання службових обов'язків керівництвом юридичних осіб приватного права; охоронювані законом майнові інтереси і права громадян, юридичних осіб, суспільства, держави, яким через неправомірних дій винних завдається істотна шкода (це 100 неоподатковуваних мінімальних доходів громадян, що становить 50% прожиткового мінімуму для працездатних осіб) або якщо виникають тяжкі наслідки (це

вже 250 неоподатковуваних мінімальних доходів громадян, що становить 50% прожиткового мінімуму для працездатних осіб) [2].

Істотною шкодою, якщо вона полягає в заподіянні матеріальних збитків вважається така, яка в 100 і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімальний дохід громадян. Істотність шкоди, якщо вона полягає у заподіянні наслідків нематеріального характеру, є оціночним поняттям, зміст якого встановлюється у кожному конкретному випадку з урахуванням усіх обставин провадження (такі, що можуть одержати майнове відшкодування, істотна шкода яка піддається грошовій оцінці та відповідно до такої оцінки досягла встановленого розміру). Істотна шкода може об'єднувати в собі як матеріальні збитки, так і наслідки нематеріального характеру [3].

Розглянемо наступні підходи до визначення об'єкту злочину (в історичному та сучасному аспекті). Проаналізувавши ретроспективний стан підходів до визначення об'єкту злочину, В. К. Гришук визначив [4] такі історичні моделі підходів до визначення об'єкту злочину: захищений правом інтерес (Р. Ієрінг, Ф. Ліст, Б. С. Нікіфоров [5]); суб'єктивне право (Д. В. Спасович, А. Фейєрбах); безпека і добробут громадян (О. Ф. Кістяківський); блага та інтереси, що охороняються законом (правові блага) (Г. В. Колоколов, Є. Я. Немировський, А. Н. Круглевський); правові норми і конкретні блага та інтереси (М. Д. Сергеевський); посередній об'єкт – порушуваний припис, норма, а безпосередній об'єкт – суспільне відношення, що є реальним виявом цього припису (І. Я. Фойницький); з формальної сторони є блага та інтереси, що охороняються нормою (Л. С. Білогірць-Котляревський); норма права в її реальному бутті (М. С. Таганцев); окремі особи та групи осіб (П. Д. Калмиков); охоронювані кримінальним законом

суспільні відносини (А. А. Піонтковський, Є. А. Фролов, В. Я. Тацій). Сьогодні ж квінтесенцію сучасних теоретичних підходів до визначення об'єкта злочину виділяють [4] як: охоронювані кримінальним законом суспільні відносини; соціальні блага (цінності), що охороняються кримінальним законом; окремі особи, або багато осіб; охоронювані кримінальним законом соціально значущі цінності, інтереси, блага; суспільні відносини, які є відповідним порядком, установленим приписами правових норм, а також соціальні блага; соціальну оболонку, яка завжди є першим об'єктом, та всі інші об'єкти, які перебувають у середині цієї оболонки; охоронюваний кримінальним законом порядок суспільних відносин; правовідносини [6]; правопорядок [7, с. 26-28].

Науковці пропонують різноманітні підходи до розуміння об'єкта кримінального правопорушення, серед найпоширеніших, наступні: суспільні відносини (М. Й. Коржанський, В. Я. Тацій та ін.); людина або її суб'єктивні права (Д. А. Дріль, Г. П. Новоселов та ін.); соціальні цінності (П. С. Матишевський, Є. В. Фесенко, П. П. Андрушко та ін.); правові блага (С. Б. Гавриш, В. А. Наумов та ін.); інтереси (Є. І. Каїржанов, В. М. Винокуров та ін.) [8, с. 167].

Докладніше розглянемо існуючі концепції подання суті об'єкта кримінального правопорушення. Підхід «об'єкт кримінального правопорушення – суспільні відносини» набув свого розвитку за часів дії радянського кримінального права та науки кримінального права соціалізму. Таку позицію реалізовано у працях О. М. Трайніна, М. І. Загороднікова, В. М. Кудрявцева, Г. А. Крігера та А. А. Піонтковського, чий доробок здійснив значний вплив на подальший розвиток учень про об'єкт кримінального правопорушення у пострадянських країнах [9, с. 185].

Альтернативною можна вважати думку Г. П. Новоселова: об'єктом кримінального правопорушення він визначає людей, які в одних випадках виступають як окремі фізичні особи, а в інших – як певна множинність осіб, наділених чи не наділених статусом юридичної особи, у третіх – як соціум (суспільство) [10, с. 51].

О. М. Костенко вказує на те, що сутність усіх злочинів полягає не в тому, що вони посягають на безпеку суспільства, тобто є суспільно небезпечними, а в тому, що вони є проявом сваволі й посягають на встановлений у суспільстві за допомогою законодавства порядок, необхідний для безпеки людства [11, с. 28].

С. Б. Гавриш вважає, що об'єктом кримінального правопорушення є правове благо як певна цінність, тобто матеріальні явища: життя, здоров'я, гідність, майно, природні об'єкти тощо [12, с. 49, 56].

На думку П. С. Матишевського, об'єкт кримінального правопорушення – це цінності, що охороняються кримінальним законом [13, с. 128]. Проте, він вказував, що: «... суспільні відносини не є універсальною характеристикою об'єкта злочину. Цим поняттям не можуть охоплюватись особисті (природні) блага людини (життя, здоров'я, честь і гідність)» [14].

В. Є. Фесенко вважає об'єктом кримінального правопорушення цінності, що охороняються законами, проти яких спрямовано злочинне діяння і яким завдається або може бути завдана шкода [15, с. 14-16].

П. П. Андрушка вважає, що жодна із концепцій об'єкта кримінального правопорушення не може вважатися єдиною правильною («істиною в останній інстанції»), кожна із них має право на існування, оскільки має як позитивні об'єктивно безспірні моменти, так і спірні чи неприйнятні моменти, перш за все з методологічної точки зору [16, с. 46].

На думку В. Я. Тація, на цьому етапі розвитку доктрини кримінального права концепція об'єкта кримінального правопорушення як суспільних відносин виглядає найбільш переконливою та універсальною. По-перше, вона дозволяє з'ясувати сутність соціальних цінностей, що забезпечуються суспільними відносинами та перебувають під охороною закону про кримінальну відповідальність суб'єктів, які безпосередньо заінтересовані в їх охороні, та соціального зв'язку між особами, що є учасниками таких відносин, і в такий спосіб розкрити механізм завдання шкоди об'єкту кримінально-правової охорони. По-друге, завдяки цій теорії кримінально-правова доктрина збагатилася вченням про суспільну небезпечність тих чи інших діянь, що визнаються злочинними. По – третє, поняття суспільних відносин допомогло визначити сутність взаємозв'язку об'єкта з іншими елементами складу кримінального правопорушення [17, с. 45].

Об'єкт кримінального правопорушення – це те, на що посягає особа, яка вчиняє кримінальне правопорушення і чому завдає або може завдати шкоди. Загальний об'єкт – це сукупність всіх суспільних відносин, що охороняються законом про кримінальну відповідальність. Тобто – це система всіх об'єктів кримінально-правової охорони. Але це не постійна система суспільних відносин (раз і назавжди дана), а рухлива (змінювана), що залежить від закону про кримінальну відповідальність (наприклад, у зв'язку з криміналізацією чи декриміналізацією суспільне небезпечних діянь змінюється і вся система суспільних відносин, яка створює загальний об'єкт кримінально-правової охорони). Під родовим (груповим) об'єктом розуміють окрему групу однорідних або тотожних за своєю соціальною і економічною сутністю суспільних відносин, які через це повинні охоронятися єдиним комплексом взаємозалежних криміналь-

но-правових норм. Видовий об'єкт – це частина родового об'єкта, яка об'єднує в межах останнього групу близьких між собою суспільних відносин. Видовий об'єкт співвідноситься із родовим як частина і ціле (наприклад, злочини проти життя особи). Найбільше значення як для правотворчої, так і для правозастосовної діяльності має безпосередній об'єкт злочину – це ті конкретні суспільні відносини, які поставлені законодавцем під охорону певної статті Особливої частини Кримінального кодексу і яким завдається шкоди злочинном, що підпадає під ознаки конкретного складу злочину. Родовий і безпосередній об'єкти найчастіше співвідносяться як ціле та частина. У теорії кримінального права існує класифікація безпосередніх об'єктів злочинів «по горизонталі». Безпосередній об'єкт злочину буває основним і додатковим, в свою чергу, безпосередній додатковий поділяється на два види – додатковий обов'язковий і додатковий факультативний. Основним безпосереднім об'єктом є ті суспільні відносини, які насамперед і головним чином прагнуть поставити під охорону законодавець, приймаючи закон про кримінальну відповідальність. Звідси випливає, що основний безпосередній об'єкт відображає й основний зміст того чи іншого злочину, його антисоціальну спрямованість. Він більшого мірою, ніж інші об'єкти, визначає ступінь суспільної небезпечності вчиненого злочину і тяжкість наслідків, що настали або могли настати [18].

Додатковим безпосереднім об'єктом є тільки ті суспільні відносини, яким поряд із основним об'єктом завдається або виникає загроза заподіяння шкоди. Додатковий безпосередній об'єкт може бути двох видів: обов'язковий (необхідний) і необов'язковий (факультативний). Додатковий обов'язковий об'єкт – це суспільні відносини, яким при вчиненні даного злочину завжди спричиняється шкода. Це такий об'єкт,

що в даному складі злочину страждає завжди, у будь-якому випадку вчинення певного злочину. Цьому об'єктові, як і основному, завжди заподіюється шкода внаслідок вчинення злочину. Так, у складі розбою основним безпосереднім об'єктом є власність, а додатковим – життя або здоров'я людини. Додатковий факультативний об'єкт – це ті суспільні відносини, яким при вчиненні даного злочину в одному випадку заподіюється шкода, а в іншому – завдання шкоди цим відносинам не настає. Наприклад, здоров'я при вчиненні зґвалтування, відносини здоров'я чи власності при хуліганстві. Встановлення того, що внаслідок певного злочинного посягання заподіяно шкоди також і факультативному об'єктові, за всіх інших рівних умов, є свідченням більшої суспільної небезпеки скоєного діяння і повинне враховуватися при визначенні міри покарання винному [19, с. 92-102].

У філософській і соціологічній літературі найбільш поширеною є думка, згідно з якою складовими елементами суспільних відносин є: 1) носії (суб'єкти) відносин; 2) предмет, з приводу якого існують відносини; 3) соціальний зв'язок (суспільно значуща діяльність) як зміст відносин. Ця теза загальноновизнана і в загальній теорії права [17, с. 51].

Суб'єктами суспільних відносин у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, є держава, об'єднання громадян, фізичні особи, юридичні особи, службові особи та особи, що здійснюють професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг. У досліджуваній групі злочинів шкоду об'єктові завдає сам суб'єкт, який невиконанням або неналежним виконанням своїх обов'язків виключає себе з охоронюваних кримінальним законом відносин. Предметом службових зловживань є нормальна (правильна) діяльність органів державної влади,

органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій державної чи комунальної власності, юридичних осіб приватного права. Соціальний зв'язок є обов'язковим структурним елементом будь-яких суспільних відносин, його справедливо розглядають і як зміст самого відношення. Під соціальним зв'язком найчастіше розуміють певну взаємодію, взаємозв'язок суб'єктів. Він має місце між індивідом або особистістю та іншими індивідами й особистостями. Таким чином, соціальний зв'язок – не що інше, як певний вид людської діяльності [17, с. 104].

В. Я. Тацій зазначає, що соціальний зв'язок найчастіше проявляється зовні в різних формах людської діяльності. Для з'ясування сутності соціального зв'язку необхідно встановити діяльність суб'єктів відносин, а також з'ясувати зміст їх поведінки [17, с. 105].

Змістом досліджуваних відносин є діяльність суб'єктів цих відносин щодо реалізації влади, здійснення організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій та надання публічних послуг, що не суперечить інтересам служби, інтересам юридичної особи та завданням публічних послуг. У правовій науці широко розповсюджена триступенева класифікація об'єктів кримінального правопорушення за ступенем узагальнення об'єктів складу кримінального правопорушення: загальний, родовий і безпосередній. Науковців, що досліджують кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, називають наступні підходи до визначення родового об'єкта досліджуваної групи кримінальних правопорушень: Т. І. Слущка, досліджуючи об'єкт перевищення влади або службових повноважень, зазначає, що його родовим об'єктом, як і всіх кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності (розділ XVII), є суспільні

відносини, які виникають у зв'язку зі здійсненням службовою особою діяльності відповідно до нормативно-правових актів, що становить правильну роботу державного апарату й апарату органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності [20, с. 7]. В. П. Коваленко взяв за основу дефініцію, наведену в першому виданні Науково-практичного коментаря до Кримінального кодексу України 2001 року за редакцією М. І. Мельника та М. І. Хавронюка: це суспільні відносини, які визначають і регулюють зміст правильної роботи державного апарату і апарату органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій, незалежно від форми власності, а також осіб, які здійснюють професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг [21, с. 39].

Подібне визначення надають А. В. Савченко та О. В. Кришкевич, яке об'єктивно відображає суспільні відносини, які охороняються розділом XVII Особливої частини Кримінального кодексу України; родовим об'єктом кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, вони називають суспільні відносини, які визначають і регулюють зміст правильної роботи державного апарату і апарату органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності, а також суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність у юридичних особах приватного права та нормальну професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг [22, с. 13]. Д. О. Сисоєв родовим об'єктом кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, вважає групу соціальних цінностей, змістове

наповнення яких полягає в законній діяльності державного (суспільного) апарату [23, с. 88]. Таким чином, дещо звузивши межі родового об'єкту кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг від його реальних меж.

Перелічені точки зору не охоплюють усієї сукупності відносин, що охороняються розділом XVII Особливої Частини Кримінального кодексу України. Відповідно і не до кінця дослідженими залишаються не тільки всі охоронювані суспільні відносини, що визначають порядок виконання службових обов'язків керівництвом юридичних осіб приватного права; охоронювані законом майнові інтереси і права громадян, юридичних осіб, суспільства, держави, яким через неправомірних дій винних завдається істотна шкода але й їхній зміст. Також, не в кожному визначенні досконало розкрито зміст того, що науковці пропонують вважати об'єктом досліджуваної групи кримінальних правопорушень. Проте, узагальнюючи перелічені дефініції, можна стверджувати, що родовим об'єктом зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми є суспільні відносини у сфері службової діяльності і професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг [13].

Під правильною реалізацією прав та обов'язків розуміють таку діяльність службових осіб та осіб, які надають публічні послуги, яка здійснюється у суворій відповідності до чинного законодавства та принципів права та відповідає меті такої діяльності й не суперечить правам та інтересам осіб, щодо яких вона здійснюється або спричиняє юридично значимі наслідки. Також, оскільки всі досліджувані склади злочинів є зловживаннями, неможливо повною мірою розкрити правильну діяльність

службових осіб, не згадавши, що така діяльність повинна бути справедливою. Як правило, правильна діяльність, яка здійснюється у строгій відповідності до чинного законодавства, відповідає меті такої діяльності та не суперечить правам та інтересам осіб, щодо яких вона здійснюється або спричиняє юридично значимі наслідки. Проте, як показує вітчизняна та світова історія, із цього правила можуть бути винятки. Таким винятком може бути прийняття диктаторських законів. У такому випадку діяння, які де-юре є зловживаннями (або не є такими) відповідно до диктаторським законів, де-факто такими не є. За таких обставин складається ситуація, коли норми права суперечать правам людини. Видовим об'єктом кримінального правопорушення здебільшого називають об'єкт, який є спільним для безпосередніх об'єктів кількох кримінальних правопорушень [24, с. 166].

Після внесення змін до назви розділу XVII Особливої частини Кримінального кодексу України і доповнення Кримінального кодексу України статтею 365-2, з'явилися підстави виділяти два видові об'єкти кримінальних правопорушень у цьому розділі. Так, О. М. Грудзур у межах родового об'єкта кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг, виділяє два видових об'єкти: 1) суспільні відносини, що забезпечують нормальну діяльність державного та громадського апарату, а також апарату управління підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності; 2) суспільні відносини, що забезпечують нормальну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг [25; с. 58]. З таким підходом погоджуються укладачі підручника з кримінального права за редакцією О. О. Дудорова і, залежно від видового об'єкта, кримінальні правопорушення, передбачені розділом XVII

Особливої частини КК України, поділяють на дві групи: 1) кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності; 2) кримінальні правопорушення у сфері професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг [26, с. 393-394]. Подібну позицію зайняв Д. О. Сисоєв, який видовими об'єктами досліджуваної групи кримінальних правопорушень визначає два видові об'єкти: змістове наповнення першої полягає в законній службовій діяльності, другої – у законній професійній діяльності з надання публічних послуг [27, с. 88].

З дефініції родового об'єкта досліджуваної групи кримінальних правопорушень А. В. Савченка та О. В. Кришкевича, наведеної вище, вчені виділяють три видових об'єкти за способом створення юридичної особи та за видом діяльності. В. І. Тютюгін з урахуванням сфери суспільних відносин, в якій вчиняються ті чи інші діяння, передбачені розділом XVII Особливої частини КК України, виділяє 4 видові об'єкти: 1) суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність в органах державної влади, місцевого самоврядування та інших юридичних особах публічного права; 2) суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність в юридичних особах приватного права; 3) суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність в юридичних особах як публічного, так і приватного права; 4) суспільні відносини, що забезпечують нормальну професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг [28, с. 511]. З таким підходом погоджується Р. М. Гора, який при дослідженні кримінальної відповідальності за зловживання, вчинені службовими особами юридичної особи приватного права дійшов висновку, що видовим об'єктом зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми слід

визнавати суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність службових осіб юридичної особи приватного права [29, с. 48].

Таким чином, дослідивши існуючі підходи до розуміння об'єкта складу кримінального правопорушення, ми погоджуємося з визначенням «об'єкта кримінального правопорушення», як суспільні відносини – які охороняються законом про кримінальну відповідальність. Об'єктом злочину завжди виступає те благо, якому злочинном завдається реальна шкода чи створюється загроза заподіяння такої шкоди. Об'єкт злочину це суспільні відносини, взяті під охорону нормами кримінального права, на які посягнув правопорушник [30].

Видовий об'єкт зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми – це суспільні відносини, які забезпечують нормальну службову діяльність службових осіб юридичної особи приватного права.

Безпосередній об'єкт зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми – це конкретні суспільні відносини, що поставлені під охорону певного закону про кримінальну відповідальність і яким заподіюється шкода злочинним діянням, що підпадає під ознаки конкретного складу [31, с. 115; 139, с. 53].

Називають ще – безпосередній «основний» (суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність юридичних осіб приватного права шляхом здійснення їх службовими особами повноважень у межах наданих їм прав та покладених обов'язків відповідно до нормативно-правових актів) та безпосередній «додатковий» – це суспільні відносини, що забезпечують охоронювані законом права, свободи та інтереси окремих громадян або державні чи громадські інтереси, або

інтереси юридичних осіб. У науковій літературі та судовій практиці до таких охоронюваних прав, свобод та законних інтересів традиційно відносять охоронювані Конституцією чи іншими законами права та свободи людини й громадянина (право на життя та здоров'я, право на свободу й особисту недоторканність та недоторканність житла, виборчі, трудові, житлові права тощо), піднів авторитету та престижу органів державної влади чи місцевого самоврядування, порушення громадської безпеки та громадського порядку, створення обстановки й умов, що утруднюють виконання підприємствами, установами, організаціями своїх функцій тощо [32]. З цього випливає, що шкода, заподіяна внаслідок зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права, може мати як матеріальний, так і нематеріальний характер.

У статті досліджуються питання визначення об'єкта складу кримінального правопорушення, пов'язаного зі зловживанням повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми. Розкривається сутність низки взаємопов'язаних понять, різні наукові підходи до їх визначення тощо. Проаналізовано сутність об'єкта кримінального правопорушення, як системоутворюючого елемента складу кримінального правопорушення, який надає можливість розкривати соціальну сутність кримінального правопорушення та встановити його суспільно небезпечні наслідки. Проаналізовано законодавче визначення об'єкта кримінального правопорушення.

Зроблено висновок, що істотною шкодою, якщо вона полягає в заподіянні матеріальних збитків вважається така, яка в 100 і більше разів перевищує неоподат-

ковуваний мінімальний дохід громадян. Істотність шкоди, якщо вона полягає у заподіянні наслідків нематеріального характеру, є оціночним поняттям, зміст якого встановлюється у кожному конкретному випадку з урахуванням усіх обставин провадження (такі, що можуть одержати майнове відшкодування, істотна шкода яка піддається грошовій оцінці та відповідно до такої оцінки досягла встановленого розміру). Істотна шкода може об'єднувати в собі як матеріальні збитки, так і наслідки нематеріального характеру.

Наголошено на винятковому значенні, як для правотворчої, так і для правозастосовної діяльності безпосереднього об'єкта злочину, тобто тих конкретних суспільних відносин, які поставлені законодавцем під охорону певної статті Особливої частини Кримінального кодексу і яким завдається шкоди злочином, що підпадає під ознаки конкретного складу злочину.

Викладено проаналізовані положення щодо родового об'єкта злочину, передбаченого ст. 364-1 КК України і щодо якого в теорії кримінального права немає єдиного його визначення. Закономірно, що розв'язання цього питання насамперед потребує з'ясування змісту терміносполучення «злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг», адже саме воно вжито у назві розділу XVII КК України. Та положення, щодо видового об'єкта, як частини родового об'єкта яка об'єднує в межах останнього групу близьких між собою суспільних відносин. Щодо безпосереднього об'єкта (сукупність однорідних суспільних відносин, які забезпечують нормальну службову діяльність службової особи органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств,

установ, організацій незалежно від форми власності, а також професійну діяльності, пов'язану з наданням публічних послуг, і які охороняються єдиним комплексом норм, передбачених розділом XVII Особливої частини КК України). У їхній логічній послідовності, відповідно до вимог законодавства України та визначення особливостей об'єкта складу кримінального правопорушення, пов'язаного зі зловживанням повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми.

Ключові слова: зловживання повноваженнями, зловживання правом, кримінальна відповідальність, склад кримінального правопорушення, службова особа, юридична особа.

Monin I. Regarding the peculiarities of determining the object of the composition of a criminal offense related to the abuse of authority by an official of a legal entity of private law, regardless of the organizational and legal form

The article examines the issue of determining the object of a criminal offense related to the abuse of authority by an official of a legal entity of private law, regardless of the organizational and legal form. The essence of a number of interrelated concepts, different scientific approaches to their definition, etc. are revealed. The essence of the object of the criminal offense was analyzed as a system-forming element of the composition of the criminal offense, which provides an opportunity to reveal the social essence of the criminal offense and establish its socially dangerous consequences. The legal definition of the object of the criminal offense is analyzed.

It was concluded that significant damage, if it consists in causing material damage, is considered to

be 100 or more times the tax-free minimum income of citizens. The materiality of damage, if it consists in the infliction of immaterial consequences, is an evaluative concept, the meaning of which is established in each specific case, taking into account all the circumstances of the proceedings (those that can receive property compensation, significant damage that is subject to a monetary assessment and, according to such an assessment, has reached the established size). Substantial damage can include both material damages and non-material consequences.

Emphasis is placed on the exceptional importance, both for law-making and for law-enforcement activities, of the direct object of the crime, that is, those specific social relations that are protected by the legislator under a certain article of the Special Part of the Criminal Code and which are harmed by a crime that falls under the characteristics of a specific crime.

The analyzed provisions regarding the generic object of the crime provided for in Art. 364-1 of the Criminal Code of Ukraine and regarding which there is no single definition in the theory of criminal law. It is natural that solving this issue first of all requires clarification of the meaning of the term "crime in the field of official activity and professional activity related to the provision of public services", because it is precisely this term that is used in the title of Chapter XVII of the Criminal Code of Ukraine. That position, in relation to a specific object, as a part of a generic object that unites within the latter a group of close social relations. Regarding the immediate object (a set of homogeneous social relations that ensure the normal official activity of an official of state authorities, local self-government bodies, associations of citizens, enterprises, institutions, organizations regardless of the form

of ownership, as well as professional activities related to provision of public services, and which are protected by a single set of norms provided for by Chapter XVII of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine). In their logical sequence, in accordance with the requirements of the legislation of Ukraine and the definition of the specifics of the object of the composition of the criminal offense related to the abuse of authority by an official of a legal entity of private law, regardless of the organizational and legal form.

Key words: abuse of authority, abuse of right, criminal responsibility, the composition of the criminal offense, official employee, a legal entity.

Література

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 01.05.2016 року № 3207-VI. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3207-17#Text>
2. Кримінальний кодекс України 2341-III від 05.14.2001 року. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Джужа О. М., Черней В. В., Савченка А. В. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : 2-ге видання, перероблене і доповнене станом на 5 березня 2018 року. Додаток до видання містить зміни до Кримінального Кодексу України станом на 11 січня 2019 року. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.
4. Грищук В. К. Кримінальне право України: Загальна частина : навч. посіб. для студентів юрид. фак. вищ. навч. закл. Київ : Видавничий дім «Ін Юре», 2006. 568 с.
5. Никифоров Б. С. Избранное ; составитель канд. юрид. наук А. А. Гравина. Москва : Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации, 2010. 224 с.
6. Лихова С. Я. Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і грома-

дянина (розділ V Особливої частини КК України) : монографія. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2006. 573 с.

7. Костенко О. М. Роль доктрини в кримінальному праві. Законодавство України: проблеми та перспективи розвитку. (Випуск 1) : матеріали міжвузівської наукової студентської конференції 30 січня – 2 лютого 2000 р. Косів, 2000. С. 26-28.

8. Чудик Н. О. Проблеми відбування покарання у виді арешту в Україні. Право і суспільство. 2016. № 2(2). С. 175-179.

9. Цивільний Кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-ГУ. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 356.

10. Пинаев А. А. Уголовное право Украины. Общая часть. Харьков : Харьков юрид., 2005. 664 с.

11. Курафеев В. В. Кримінальна відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками (ст. 161 КК України): аналіз складу злочину : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / НДІ вивчення проблем злочинності ім. акад. В.В. Сташиса НАПрН України. Харків, 2018. 222 с.

12. Денисова Т. А. Поняття функцій покарання та їх загальна характеристика. Університетські наукові записки. 2006. № 1 (17). С. 222-227.

13. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України ; відп. ред. С. С. Яценко. 4-те вид., переробл. та доп. Київ : А.С.К., 2005. 848 с.

14. Матишевський П. С. Кримінальне право України: загальна частина : підручник для студентів юридичних вузів і факультетів. Київ : А. С. К., 2001. 352 с.

15. Ухвала Корольовського районного суду м. Житомира від 07 жовтня 2015 р., судова справа № 705/5278/15-к. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/52031301>

16. Вереша Р. В. Поняття вини як елемент змісту кримінального права України : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2004. 277 с.

17. Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві : монографія. Харків : Право, 2016. 256 с.

18. Об'єкт злочину. Юридична енциклопедія : у 6 т. ; ред. кол. : Ю. С. Шем-

шученко (відп. ред.) та ін. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2002. Т. 4 : Н-П. 720 с.

19. Павленко Т. А. Об'єкт злочину в доктрині кримінального права. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2018. № 3(83). С. 92-102.

20. Советское уголовное право. Общая часть. Москва : Юриздат, 1939. 331 с.

21. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / В. І. Борисов, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2015. 528 с.

22. Комиссаров В. С. Тенденции развития российского уголовного законодательства: попытка системного анализа. Актуальні проблеми кримінальної відповідальності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 10-11 жовтня 2013 р.). Харків : Право, 2013. С. 17-23.

23. Словник української мови : в 11 т. / редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. ; Акад. наук Укр. РСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ : Наук. думка, 1970-1980. Т. 5. 1974. 840 с.

24. Уголовный закон Латвийской республики от 17.06.1998 г. : www.alex-lawyer.lv/ugolovnijzakonlatviirus.pdf

25. Дудоров О. О. Причинний зв'язок: кримінально-правові аспекти. Вісник Запорізького національного університету. Серія: Юридичні науки. 2012. № 4 (1). С. 214-221.

26. Лемешко О. М. Аналіз змін та доповнень до КК України щодо протидії корупції. Проблеми науки кримінального права та їх вирішення у законотворчій та правозастосовній діяльності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 8-9 жовт. 2015 р.) / редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. Харків : Право, 2015. С. 390-392.

27. Словник української мови : в 11 т. / редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. ; Акад. наук Укр. РСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ : Наук. думка, 1970-1980. Т. 5. 1974. 840 с.

28. Лихова С. Я. Юридичні особи як суб'єкти кримінальної відповідальності за КК України. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2014. № 4. С. 128-132.

29. Дудоров О. О., Зеленов Г. М. Істотна шкода і тяжкі наслідки як ознаки

складів злочинів у сфері службової діяльності: проблеми тлумачення кримінального закону. *Право України*. 2015. № 12. С. 69-82.

30. Тацій В. Я. *Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України : навчальний посібник*. Харків : УкрЮА, 1994. 76 с.

31. *Кримінальне право України: Загальна частина : підручник /*

В. І. Борисов, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2015. 528 с.

32. Про судову практику у справах про злочини проти безпеки виробництва : постанова Пленуму Верховного Суду України від 12.06.2009 р. № 7. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va007700-09>

